

დამოუკიდებელი მოთხოვნით მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების არსებითი პირობების განსაზღვრის თავისებურებანი

სტატიაში განხილულია დამოუკიდებელი მოთხოვნით მესამე პირის სასარგებლოდ ხელშეკრულების დადების წესი და წარმოჩენილია მისი არსი. მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების მხარეების და დამოუკიდებელი მოთხოვნის მქონე მესამე პირის უფლება-მოვალეობების ურთიერთმიმართების დადგენის გზით ნაჩვენებია, თითოეული მათგანის უფლებების ზღვარი და დასაბუთებულია მესამე პირის უფლების ფართოდ განმარტების მიზანშეწონილობა მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების ინსტიტუტის მიზნის სწორად რეალიზების უზრუნველსაყოფად. ყოველივე აღნიშნული კი წარმოაჩენს არსებითი პირობების იმ თავისებურებებს, რაც მესამე პირის სასარგებლოდ ხელშეკრულების დადებისას უნდა იქნეს გათვალისწინებული.

საკვანძო სიტყვები: მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულება, დამოუკიდებელი მოთხოვნით მესამე პირი, უფლების შექმნა, შეცილების უფლება, მოვალე/შემპირებელი, შეპირების მიმღები, კრედიტორი, მესამე პირი.

I. შესავალი

სამოქალაქო ბრუნვაში ხშირია ისეთი ხელშეკრულებების დადება, როდესაც ხელშეკრულების საგნის მიმართ შესრულების მოთხოვნის უფლება გადაეცემათ კრედიტორის მიერ მითითებულ მესამე პირებს. მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულებების გამოყენების სფერო ძალიან ფართოა. ვინაიდან მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულება ხელშეკრულების ცალკე ტიპი არ არის, მესამე პირის სასარგებლოდ შეიძლება დაიდოს ნებისმიერი ხელშეკრულება.

კვლევის მიზანია დამოუკიდებელი მოთხოვნით მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების მხარეების და მესამე პირის უფლება-მოვალეობების ურთიერთმიმართების დადგენა. განსაზღვრა იმისა, ახდენს თუ არა გავლენას, მესამე პირის მიერ ნების გამოვლენა მის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების განხორციელებასა და ნამდვილობაზე.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის (შემდგომში - სსკ) 351-ე მუხლი მესამე პირს უფლებას ანიჭებს უარი თქვას ხელშეკრულებით შექმნილ უფლებაზე. ამავე კოდექსის შესაბამისად, მესამე პირის უარი არის მიღებასავალდებულო ცალმხრივი ნების გამოვლენა. ცალმხრივი ნების გამოვლენის ნამდვილობისათვის საჭიროა მეორე მხარის მიერ მისი მიღება. სსკ არ განსაზღვრავს ვის მიმართ უნდა იქნეს მესამე პირის მიერ უარი გაცხადებული, ვინ არის მესამე პირის უარის ადრესატი; არ განსაზღვრავს უარის თქმის ვადასა და ფორმას. დაუდგენელია, როდის ჩაითვლება მესამე პირის მიერ გამოვლენილი ნება ხელშეკრულებით შექმნილ უფლე-

* თსუ-ის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი.

ბაზე უარის თქმის შესახებ ნამდვილად. აღნიშნული კი მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების მომწესრიგებელი ნორმების პრაქტიკულ და სამართლებრივ ღირებულებას ამცირებს.

კვლევა ეფუძნება სასამართლო პრაქტიკის ანალიზს, ნორმატიულ, ლოგიკურ, დოქტრინულ და შედარებითსამართლებრივ მეთოდებს.

შედარებისათვის უპირატესად წარმოჩენილია გერმანულ დოქტრინაში არსებული მიდგომა მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულებების მიმართ და ნაჩვენებია ამ მიდგომების თავსებადობა ქართულ სამართალთან.

ნაშრომში განხილულია დამოუკიდებელი მოთხოვნით მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების არსებითი პირობები და წარმოჩენილია მოვალის, შეპირების მიმღებისა („კრედიტორი“) და მესამე პირის უფლება-მოვალობების ურთიერთმიმართება.

II. მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების არსი

ხელშეკრულება, როგორც წესი, მხოლოდ მისივე მხარეებისათვის არის მავალდებულებული, შესაბამისად, სახელშეკრულებო ვალდებულების შესრულების მოთხოვნის უფლება აქვთ მხარეებს.¹ ამ პრინციპს „სახელშეკრულებო კავშირის“² პრინციპს უწოდებენ და ნებისმიერი კერძოსამართლებრივი ხასიათის ხელშეკრულების დადება სწორედ მისი გათვალისწინებით ხდება.³

აქედან გამომდინარე, მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულება ამ პრინციპიდან გამონაკლისად განიხილება.⁴

სამოქალაქო ბრუნვაში ხშირია ისეთი ხელშეკრულების დადება, როდესაც ხელშეკრულების საგნის მიმართ მოთხოვნის უფლება აქვს მესამე პირს. ესე იგი გარკვეულ შემთხვევებში ვალდებულებითსამართლებრივ ურთიერთობაში მხარეთა ნება შესაძლოა იმისკენ იყოს მიმართული, რომ მოვალემ შესრულება განახორციელოს არა ხელშეკრულების მხარის, არამედ მესამე პირის მიმართ და თვით მესამე პირს ჰქონდეს ხელშეკრულებიდან მოთხოვნის უფლება.⁵ სწორედ ასეთი შემთხვევებისთვის ჩამოაყალიბა მართლწესრიგმა მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების ინსტიტუტი.⁶

მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ მესამე პირი არ არის ხელშეკრულების მხარე, ის ნებას არ ავლენს ხელშეკრულების დასადავად,⁷ მაშასადამე, ხელშეკრულებაში მონაწილეობის გარეშე იძენს ამ ხელშეკრულებიდან მოთხოვნის უფლებას. მისი მოთხოვნის საფუძველი ორ სხვა პირს შორის დადებული ხელ-

¹ Ahlfeldt F., Der Vertrag zugunsten Dritter unter besonderer Berücksichtigung der Rechtsprechung, Hamburg, 1938, 7, 8; Brox H., Walker W-D., Allgemeines Schuldrecht, 39. Aufl., München, 2015, §32, Rn.1, 377; ცერცვაძე ლ., სახელშეკრულებო სამართალი, თბ., 2014, 215.

² “Privity of Contract“.

³ ცერცვაძე ლ., სახელშეკრულებო სამართალი, თბ., 2014, 215.

⁴ ცერცვაძე ლ., სახელშეკრულებო სამართალი, თბ., 2014, 215.

⁵ Medicus D., Lorenz S., Schuldrecht I, Besonderer Teil, 20., neubearbeitete Auflage, München 2012, Rn., 804, 409; Ahlfeldt F., Der Vertrag zugunsten Dritter unter besonderer Berücksichtigung der Rechtsprechung, Hamburg, 1938, 8.

⁶ იქვე.

⁷ ჭანტურია ლ., საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, 2001, 215.

შეკრულება.⁸ ცალკეულ შემთხვევაში მესამე პირის სასარგებლოდ ხელშეკრულების დადებისათვის შესაძლებელია კანონით გათვალისწინებული იყოს მესამე პირის წერილობითი თანხმობის არსებობა.

მესამე პირის სასარგებლოდ დადებულად არ მიიჩნევა ყველა ის ხელშეკრულება, სადაც სამი პირი მონაწილეობს. მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების არსი იმაში გამოიხატება, რომ შეპირების მიმღები (კრედიტორი) და მოვალე მესამე პირს ანიჭებენ მოთხოვნის უფლებას.⁹ სსკ-ის მიხედვით კი ამ ხელშეკრულების შესრულება შეიძლება მოითხოვოს როგორც კრედიტორმა, ასევე მესამე პირმა, რომლის სასარგებლოდაც დაიდო ხელშეკრულება. ცხადია, აღნიშნული არ გულისხმობს კრედიტორისა და მესამე პირის უფლების ერთდროულად რეალიზების შესაძლებლობას.

ხელშეკრულება, რომელიც მასში მესამე პირის მონაწილეობისა და თანხმობის გარეშე წარმოშობს ამ უკანასკნელის მიმართ მოთხოვნის უფლებას, ესე იგი მესამე პირის საზიანოდ¹⁰ ხელშეკრულების დადებას არ ითვალისწინებს არც ქართული და არც გერმანული კანონმდებლობა. ასეთი სახის ხელშეკრულებას არც სასამართლო ხელისუფლება მიიჩნევს დასაშვებად.¹¹

III. დამოუკიდებელი მოთხოვნით მესამე პირის სასარგებლოდ ხელშეკრულების დადების წესი

1. დამოუკიდებელი მოთხოვნით მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების ცნება და ფორმა

მოქმედი სამართლის მიხედვით, მესამე პირის სასარგებლოდ დადებულად მიიჩნევა ხელშეკრულება, სადაც მხარეები თანხმდებიან ხელშეკრულების დადებაში არამონაწილე მესამე პირისათვის შესრულებაზე, ისე რომ მესამე პირი უშუალოდ ხელშეკრულების საფუძველზე, მასში მონაწილეობის გარეშე, ხელშეკრულების შესრულების დამოუკიდებელი მოთხოვნის უფლებას იძენს.¹² მისგან უნდა გაიმიჯნოს ისეთი სახელშეკრულებო შეთანხმებები, სადაც შესრულება მესამე პირისათვის ხორციელდება, მაგრამ მესამე პირს ხელშეკრულების საგნის მიმართ დამოუკიდებელი მოთხოვნის უფლება არ აქვს.¹³ ასეთ შემთხვევაში მესამე პირი სარგებლის მიღების მომლოდინეა¹⁴ მაგრამ არა დამოუკიდებელი მოთხოვნის უფლების მქონე. შესაბამისად, შესრულების მოთხოვნის უფლება აქვს არა მესამე პირს, არამედ ხელშეკრულების მხარეს, რომელმაც მესამე პირის სასარგებლოდ გააკეთა დათქმა.¹⁵ იმის მიხედვით, თუ რა უფლებრივი და-

⁸ *ჭანტურია ლ.*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, 2001, 215.

⁹ *კროფტოლერი ი., ფლორიან ი., ჰაიდენ მ.*, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, თბ., 2014, ველი 1, 233.

¹⁰ “Vertrag zu lasten Dritter”.

¹¹ *Medicus D., Lorenz S.*, Schuldrecht I, Besonderer Teil, 20., neubearbeitete Auflage, München 2012, Rn., 804, 409; *Joussen J.*, Schuldrecht I, Allgemeiner Teil, 3., überarbeitete Aufl., 2015, Rn. 1147, 358; *ჭანტურია ლ.*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, 2001, 220.

¹² *Ahlefeldt F.*, Der Vertrag zugunsten Dritter unter besonderer Berücksichtigung der Rechtsprechung, Hamburg, 1938, 8.

¹³ იქვე.

¹⁴ *ჭანტურია ლ.*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, 2001, 215.

¹⁵ *Ahlefeldt F.*, Der Vertrag zugunsten Dritter unter besonderer Berücksichtigung der Rechtsprechung, Hamburg, 1938, 8.

მოკიდებულება აქვს მესამე პირს ხელშეკრულებით გათვალისწინებული შესრულების მიმართ, მესამე პირის სასარგებლოდ დადებულ ხელშეკრულებებს ორ ჯგუფად ყოფენ: ხელშეკრულებები მესამე პირთა დამოუკიდებელი მოთხოვნის გარეშე და ხელშეკრულებები მესამე პირთა დამოუკიდებელი მოთხოვნით.¹⁶ მათ ნამდვილ და არანამდვილ¹⁷ ხელშეკრულებასაც უწოდებენ.¹⁸

ნამდვილი მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების დროს, ესე იგი, უფლების მიმნიჭებელი ხელშეკრულებისას, მესამე პირი ხელშეკრულებიდან იძენს მოთხოვნის უფლებას მოვალის მიმართ.¹⁹

არანამდვილ მესამე პირის სასარგებლოდ დადებულ ხელშეკრულებას ეხება საქმე, როდესაც მოვალე მართალია, მესამე პირის მიმართ ახორციელებს ვალდებულების შესრულებას, მაგრამ ამ უკანასკნელს არ აქვს ვალდებულების შესრულების მოთხოვნის უფლება.²⁰ ესე იგი ხელშეკრულება არ წარმოშობს მისთვის დამოუკიდებელ მოთხოვნას,²¹ ამდენად იგი არის სარგებლის მიღების მომლოდინე პირი.²²

მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულება, რომლის თავისებურება მესამე პირის დამოუკიდებელი მოთხოვნის უფლების არსებობაში გამოიხატება, გერმანულ სამართალში ასევე იწოდება, როგორც „მესამე პირისათვის შესრულების ხელშეკრულება“²³.²⁴

მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულება ხელშეკრულების ცალკე სახე არ არის.²⁵ მესამე პირის სასარგებლოდ, როგორც დამოუკიდებელი მოთხოვნით, ასევე მის გარეშე, შეიძლება დაიდოს ნებისმიერი ტიპური და ატიპური²⁶ ხელშეკრულება,²⁷ (ნასყიდობა, ქირავნო-

¹⁶ *ჭანტურია ლ.*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, 2001, 214; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციული და სხვა კატეგორიის საქმეთა პალატის 2003 წლის 9 ოქტომბრის №3გ-ად-40-კ-03 გადაწყვეტილება.

¹⁷ „Echter und unechter Vertrag zu Gunsten Dritter“.

¹⁸ *Brox H., Walker W-D.*, Allgemeines Schuldrecht, 39. Aufl., München, 2015, §32, Rn.2, 3, 378; *ჭეჭელაშვილი ზ.*, სახელშეკრულებო სამართალი, 2010, 85; *Ahlefeldt F.*, Der Vertrag zugunsten Dritter unter besonderer Berücksichtigung der Rechtsprechung, Hamburg, 1938, 8.

¹⁹ *Brox H., Walker W-D.*, Allgemeines Schuldrecht, 39. Aufl., München, 2015, §32, Rn.2, 3, 378; *ჭეჭელაშვილი ზ.*, სახელშეკრულებო სამართალი, 2010, 85.

²⁰ იქვე.

²¹ *ჭანტურია ლ.*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, 2001, 215.

²² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციული და სხვა კატეგორიის საქმეთა პალატის 2003 წლის 9 ოქტომბრის №3გ-ად-40-კ-03 გადაწყვეტილება.

²³ „Verträge auf Leistung an Dritte“.

²⁴ *Ahlefeldt F.*, Der Vertrag zugunsten Dritter unter besonderer Berücksichtigung der Rechtsprechung, Hamburg, 1938, 8.

²⁵ *Palandt O., Grüneberg Ch.*, BGB, 74. Aufl, München 2015, §328, Rn., 1, 559; *Jauernig, Stadler A.*, BGB, Kommentar, 15. Aufl, München 2014, 475.

²⁶ „Typenfremde Verträge“ - ხელშეკრულება, რომელიც კანონით მონესრიგებულ არც ერთ ხელშეკრულებათა სახეს არ განეკუთვნება და არც კანონით მონესრიგებულ ხელშეკრულებათა შერწყმისა თუ სახეცვლილების შედეგია.

ტიპური და ატიპური ხელშეკრულებების შესახებ იხ. *Larenz K.*, Lernbuch des Schuldrechts, zweiter Band, Besonderer Teil, München 1994, 60-65; *Medicus D., Lorenz S.*, Schuldrecht II, Besonderer Teil, 17., neubearbeitete Auflage, 2014, 398-393; *Lohman H.*, Vertragsrecht, Buch 2, Verpflichtungsverträge, Stuttgart, Berlin, Köln, Mainz, 1978, 244-260; *Below K., -H.*, Bürgerliches Recht, Schuldrecht, Besonderer Teil, Wiesbaden 1978, 191-209; *Eckert J.*, Schuldrecht, Besonderer Teil, Kiel 2000, 189-191; *Ernst A.*, Schuldrecht Besonderer Teil I, München 1998, 7-9.

²⁷ *Medicus D., Lorenz S.*, Schuldrecht I, Besonderer Teil, 20., neubearbeitete Auflage, München 2012, Rn., 804, 409; *Brox H., Walker W-D.*, Allgemeines Schuldrecht, 39. Aufl., München, 2015, §32, Rn. 8, 380; *WeWelaSvili z.*, saxeIsekrulebo samarTali, 2010, 86.

ბა, იჯარა, ნარდობა და ა.შ.),²⁸ მათ შორის საჯაროსამართლებრივი ხელშეკრულება.²⁹

მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულება არ არის სამმხრივი ხელშეკრულება.³⁰ მესამე პირის ხელშეკრულებაში მიერთება ან სხვა სახის თანამონაწილეობა ხელშეკრულებიდან მისი უფლების წარმოშობისათვის საჭირო არ არის,³¹ და მის მიერ მონაწილეობის არმიღება არ შეიძლება ამ ხელშეკრულების ბათილობის საფუძველი გახდეს.³²

მესამე პირი რომ ხელშეკრულებას შეუერთდეს ეს არ იქნება მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულება, ასეთ შემთხვევაში თვითონ მესამე პირი გახდება ხელშეკრულების მხარე. აქედან გამომდინარე, მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულება უდავოდ ორმხრივ ხელშეკრულებად განიხილება.³³

მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების ფორმის მიმართ მოქმედებს საერთო წესები. კერძოდ, ხელშეკრულება არის ფორმათავისუფალი, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ სპეციალური ფორმა კანონითაა განსაზღვრული.³⁴

2. ხელშეკრულების განმარტება

2.1. უფლების შექმნა მესამე პირის მიერ

ხელშეკრულება მესამე პირის სასარგებლოდ უპირობოდ არ წარმოშობს მესამე პირის უფლებებს. სსკ-ის 349-ე მუხლის შესაბამისად, მესამე პირთა სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულებით მესამე პირს ასეთი უფლება აქვს მაშინ, როდესაც ვალდებულების არსიდან ეს გამომდინარეობს. თუ ხელშეკრულების არსიდან გამომდინარეობს, რომ ვალდებულმა პირმა პასუხი უნდა აგოს მესამე პირის წინაშე, მხოლოდ ამ შემთხვევაში აქვს მესამე პირს მოთხოვნის უფლება.³⁵

მესამე პირმა უფლება უნდა შეიძინოს თუ არა, ესე იგი სახეზეა თუ არა ნამდვილი მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულება, დგინდება ხელშეკრულების განმარტების გზით. ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ხელშეკრულების დადების მიზანს. მესამე პირის მიერ უფლების შექმნის საკითხი შესაძლებელია ხელშეკრულების განვრცობითი განმარტების მეშვეობით დადგინდეს.³⁶

თუ ხელშეკრულება მესამე პირზე ზრუნვისათვის ან მისი ინტერესებისათვის დაიდო, შესაძლოა ეს პირი ხელშეკრულებიდან უფლებას იძენდეს.³⁷

²⁸ ჭანტურია ლ., საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, 2001, 217.

²⁹ Palandt O., Grüneberg Ch., BGB, 74. Aufl, München 2015, §328, Rn., 1, 559.

³⁰ Jauernig, Stadler A., BGB, Kommentar, 15. Aufl, München 2014, §328, Rn.1, 475; Jürgen H., Der echte Vertrag zugunsten Dritter als Rechtsgeschäft zur Übertragung einer Forderung, Münster, 1983, 14.

³¹ Jürgen H., Der echte Vertrag zugunsten Dritter als Rechtsgeschäft zur Übertragung einer Forderung, Münster, 1983, 14; Jauernig, Stadler A., BGB, Kommentar, 15. Aufl, München 2014, §328, Rn., 8, 475.

³² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2003 წლის 19 მარტის №3კ-1492-02 განჩინება.

³³ Jürgen H., Der echte Vertrag zugunsten Dritter als Rechtsgeschäft zur Übertragung einer Forderung, Münster, 1983, 14; Jauernig, Stadler A., BGB, Kommentar, 15. Aufl, München 2014, §328, Rn., 8, 475.

³⁴ Brox H., Walker W-D., Allgemeines Schuldrecht, 39. Aufl., München, 2015, §32, Rn. 9, 380; ჭეჭელაშვილი ზ., სახელშეკრულებო სამართალი, 2010, 86.

³⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2001 წლის 2 ნოემბერის №3კ/804-01 განჩინება.

³⁶ Palandt O., Grüneberg Ch., BGB, 74. Aufl, München 2015, §328, Rn., 3, 559.

³⁷ იქვე.

უფლება მესამე პირმა უნდა შეიძინოს თუ არა, დამოკიდებულია მხარეთა ნებაზე. თუ ხელშეკრულება ამის შესახებ სპეციალურ შეთანხმებას არ ითვალისწინებს, მესამე პირის მიერ უფლების შეძენის საკითხი საქმის გარემოებებიდან კერძოდ, ხელშეკრულების მიზნიდან უნდა დადგინდეს,³⁸ ხოლო თუ არ არსებობს ისეთი გარემოებები, რაც სსკ-ის 350-ე მუხლის თანახმად განაპირობებს მხარეთა შორის ხელშეკრულებით განსაზღვრული დანაწესის სხვაგვარად განმარტების შესაძლებლობას³⁹ მოქმედებს სახელშეკრულებო პირობა.

მაშასადამე, მესამე პირის მიერ უფლების შეძენის საკითხის განსაზღვრა ნიშნავს იმის დადგენას, ხელშეკრულება დამოუკიდებელი მოთხოვნით მესამე პირის სასარგებლოდაა დადებული თუ არა. ვინაიდან, მესამე პირი სწორედ უფლების შემძენი პირია და თუ დადგინდება, რომ მან ეს უფლება არ უნდა შეიძინოს, ცხადია, ხელშეკრულება მისთვის დამოუკიდებელი მოთხოვნის უფლების მინიჭებით არ ყოფილა დადებული.

2.2. მესამე პირისათვის უფლების წარმოშობის წინაპირობები

სსკ-ის 350-ე მუხლის ანალიზიდან გამომდინარე, დასაშვებია, რომ მესამე პირის სრული უფლება ხელშეკრულების დადებისთანავე არ წარმოიშვას და უფლების განხორციელება გარკვეული წინაპირობების არსებობას უკავშირდებოდეს.⁴⁰ სსკ არ განსაზღვრავს თუ რა ჩაითვლება ასეთ წინაპირობად და ის თითოეულ შემთხვევაში საქმის გარემოებებიდან, კერძოდ, ხელშეკრულების მიზნიდან უნდა დადგინდეს. ამიტომ მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების განმარტებისას მნიშვნელოვანია, სწორად იქნეს შეფასებული მესამე პირის მიერ უფლების შეძენის საკითხი. შესაძლოა, რომ მესამე პირის მიერ უფლების შეძენა პირობითი ან ვადაზე დამოკიდებული იყოს. ასევე, შესაძლოა, რომ მხარემ მესამე პირის უფლების გაუქმების ან ცვლილების შესახებ გააკეთოს დათქმა.⁴¹ ასეთი დათქმა შესაძლოა პირდაპირ ხელშეკრულებაში იყოს მითითებული ან გარემოებებიდან და ხელშეკრულების მიზნიდან გამომდინარეობდეს.⁴²

მხარეები განსაზღვრავენ როდის და რა წინაპირობების არსებობისას იქნეს მესამე პირი ხელშეკრულებიდან უფლებას და შესაძლებელია თუ არა ეს უფლება მესამე პირის თანხმობის გარეშე გააუქმონ ან შეცვალონ ხელშეკრულების მხარეებმა.⁴³

³⁸ *Ahlefeldt F.*, *Der Vertrag zugunsten Dritter unter besonderer Berücksichtigung der Rechtsprechung*, Hamburg, 1938, 7.

³⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 15 დეკემბრის №ას-995-1028-2011 განჩინება.

⁴⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 29 ივლისის №ას-796-850-2011 გადაწყვეტილება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 03 ოქტომბრის № ას-824-876-2011 განჩინება.

⁴¹ *Palandt O., Grüneberg Ch.*, *BGB*, 74. Aufl, München 2015, §328, Rn., 4, 559.

⁴² იქვე; მაგალითად, თბილისის სააპელაციო სასამართლომ მოსამართლეთა სასარგებლოდ სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის სადაზღვევო მომსახურების შესახებ დადებულ ხელშეკრულებაში ხელშეკრულებით სარგებლობის უფლების წარმოშობის ერთ-ერთ პირობად მიიჩნია მოსამართლის თანამდებობაზე ყოფნა. ვინაიდან, დამზღვევი მოსამართლის თანამდებობიდან გათავისუფლების დღიდან წყვეტდა მის დაზღვევას (იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 03 ოქტომბრის № ას-824-876-2011 განჩინება).

⁴³ *Jürgen H.*, *Der echte Vertrag zugunsten Dritter als Rechtsgeschäft zur Übertragung einer Forderung*, Münster, 1983, 14.

3. მესამე პირის ცნება

მესამე პირი შეიძლება იყოს ნებისმიერი ფიზიკური ან იურიდიული პირი.⁴⁴

მესამე პირის ვინაობა ხელშეკრულების დადების მომენტიდან შეესაძლოა ზუსტად განსაზღვრული არ იყოს. საკმარისია რომ ის განსაზღვრადი იყოს.⁴⁵ სსკ-ის 836-ე მუხლი, რომელიც ითვალისწინებს დაზღვევას სხვა პირის სასარგებლოდ, პირდაპირ მიუთითებს, რომ დამზღვევს შეუძლია მზღვეველთან დადოს დაზღვევის ხელშეკრულება თავისი სახელით სხვა პირის სასარგებლოდ. ამ პირის დასახელება კი სავალდებულო არ არის. მაგრამ სსკ-ის 844-ე მუხლის შესაბამისად, მესამე პირის სასარგებლოდ ხელშეკრულების დადებისათვის მესამე პირის ნერილობითი თანხმობა საჭიროა. მაშასადამე, ცალკეულ შემთხვევებში ხელშეკრულების სპეციფიკის გათვალისწინებით მესამე პირის მიერ ხელშეკრულებით გათვალისწინებული უფლების შექმნისათვის შესაძლოა, საჭირო იყოს ამ პირის დასახელება და მისი თანხმობაც.

დაზღვევის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული „სხვა“ პირი - დაზღვეული სწორედ ის მესამე პირია, რომლის სასარგებლოდაც ამ კონკრეტულ შემთხვევაში დაზღვევის ხელშეკრულება იდება. დაზღვეული არ არის დაზღვევის ხელშეკრულების დამოუკიდებელი მხარე.⁴⁶

4. ხელშეკრულების საგანი

იმის გათვალისწინებით, რომ მესამე პირის სასარგებლოდ შეიძლება დაიდოს ნებისმიერი სახის ხელშეკრულება, მისი საგანი ხელშეკრულების ტიპის მიხედვით განისაზღვრება. მაგრამ რომელ სახესაც არ უნდა განეკუთვნებოდეს ხელშეკრულება მისი საგანი ყოველთვის იქნება მესამე პირისათვის ამა თუ იმ უფლების გადაცემა. მაგრამ როგორც უკვე აღინიშნა, შესაძლებელია ხელშეკრულებაში პირდაპირ არ იქნეს მითითებული რომ ხელშეკრულებით გათვალისწინებული შესრულება მესამე პირს უნდა გადაეცეს. ასეთ შემთხვევაში ხელშეკრულების საგანში დასაშვებია მითითებული არ იქნეს მესამე პირისათვის უფლების გადაცემის შესახებ.

5. მხარეთა უფლება-მოვალეობები

მესამე პირის სასარგებლოდ დადებულ ხელშეკრულებაში სამართალურთიერთობის სამი სუბიექტი მონაწილეობს: მოვალე, როგორც „შემპირებელი“;⁴⁷ კრედიტორი, - როგორც „შეპირების მიმღები“;⁴⁸ ხოლო, მესამე პირი „მოსარგებლე“^{49, 50}

⁴⁴ Palandt O., *Grüneberg Ch.*, BGB, 74. Aufl, München 2015, §328, Rn., 1, 559.

⁴⁵ Brox H., Walker W-D., *Allgemeines Schuldrecht*, 39. Aufl., München, 2015, §32, Rn. 8, 380; Palandt O., *Grüneberg Ch.*, BGB, 74. Aufl, München 2015, §328, Rn., 2, 559; *ჭეჭელაშვილი ზ.*, სახელშეკრულებო სამართალი, 2010, 86.

⁴⁶ *ცისკაძე მ.*, ნებაყოფლობითი დაზღვევის სამართლებრივი რეგულირება, თბ., 2000, 49; *ცისკაძე მ.*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი მეოთხე, ტომი II, თბ., 2001, 159.

⁴⁷ „Versprechender=Promittent“, იხ. Wall F., *Das Valutaverhältnis des Vertrags zugunsten Dritter auf den Todesfall – ein Forderungsvermächtnis*, Tübingen 2010, 4.

⁴⁸ „Versprechensempfänger=Promissar, Stipulant“, იხ. Wall F., *Das Valutaverhältnis des Vertrags zugunsten Dritter auf den Todesfall – ein Forderungsvermächtnis*, Tübingen 2010, 4.

⁴⁹ „Begünstigter, Destinatar“, იხ. Wall F., *Das Valutaverhältnis des Vertrags zugunsten Dritter auf den Todesfall – ein Forderungsvermächtnis*, Tübingen 2010, 4.

⁵⁰ Brox H., Walker W-D., *Allgemeines Schuldrecht*, 39. Aufl., München, 2015, §32, Rn. 1, 377; Jousen J., *Schuldrecht I, Allgemeiner Teil*, 3. überarbeitete Aufl., 2015, 358; *ჭეჭელაშვილი ზ.*, სახელშეკრულებო სამართალი, 2010, 85.

„შემპირებელი“ ის პირია, რომელიც ხელშეკრულების მხარეს შესრულებას მესამე პირის სასარგებლოდ ჰპირდება. „შეპირების მიმღები“ არის პირი, რომელმაც ხელშეკრულებაში ასეთი დაპირება განახორციელა მესამე პირის სასარგებლოდ. მესამე პირი არის პირი, რომელიც არ არის ხელშეკრულების მხარე და რომელსაც შესრულების მოთხოვნის უფლება აქვს შემპირებლისაგან.⁵¹

მესამე პირის სასარგებლოდ დადებულ ხელშეკრულებაში, სადაც მესამე პირს მოვალის მიმართ დამოუკიდებელი მოთხოვნის უფლება გააჩნია, (ნამდვილი ხელშეკრულების დროს) მონაწილეთა შორის სამი სახის სამართლებრივ ურთიერთობას განასხვავებენ: მოვალესა (შემპირებელი) და კრედიტორს (შეპირების მიმღები) შორის; შეპირების მიმღებსა და მესამე პირს შორის; მოვალესა და მესამე პირს შორის.⁵²

მოვალესა (შემპირებელი) და კრედიტორს (შეპირების მიმღები) შორის წარმოიშობა ე.წ. „შესრულების ურთიერთობა“,⁵³ შეპირების მიმღებსა და მესამე პირს შორის - „სავალუტო ან გადაცემის ურთიერთობა“^{54, 55}

მოვალესა და შეპირების მიმღებს შორის წარმოიშობილ სამართლებრივ ურთიერთობას შესრულების ურთიერთობა იმიტომ ეწოდება, რომ მოვალე ანაზღაურებადი ხელშეკრულებისას, მესამე პირის სასარგებლოდ თავისი შესრულებისათვის იღებს საპასუხო შესრულებას.⁵⁶ ე.ი. მოვალის მიერ ვალდებულების შესრულება უზრუნველყოფილია შეპირების მიმღებისაგან მოვალისათვის საპასუხო შესრულებით.⁵⁷

სავალუტო ურთიერთობა მიუთითებს, თუ რომელი სამართლებრივი ურთიერთობიდან გამომდინარე აღასრულებს შეპირების მიმღები შემპირებლის მეშვეობით ვალდებულებას მესამე პირის მიმართ,⁵⁸ „თუ რატომ ანიჭებს შეპირების მიმღები მოთხოვნის უფლებას მესამე პირს და აქვს თუ არა მესამე პირს ამ მინიჭებული მოთხოვნის უფლების შენარჩუნების უფლება“.⁵⁹

შეპირების მიმღებსა და შემპირებელს შორის დადებული ხელშეკრულების მიმართ მოქმედებს ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპი.

მესამე პირსა და მოვალეს (შემპირებელს) შორის არ არსებობს სახელშეკრულებო ურთიერთობა. მათ შორის წარმოიშობა შესრულების ურთიერთობა, რომლის საფუძველიც მოვალესა და შეპირების მიმღებს შორის დადებული ხელშეკრულებაა.⁶⁰

⁵¹ Wall F., Das Valutaverhältnis des Vertrags zugunsten Dritter auf den Todesfall – ein Forderungsvermächtnis, Tübingen 2010, 4.

⁵² Brox H., Walker W-D., Allgemeines Schuldrecht, 39. Aufl., München, 2015, §32, Rn. 7, 379; კროფჰოლერი ი., ფლორიან ი., ჰაიდენ მ., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, თბ., 2014, ველი 3-6, 233.

⁵³ „Deskungsverhältnis“.

⁵⁴ „Zuwendungs-oderValutaverhältnis“.

⁵⁵ ჭეჭელაშვილი ზ., სახელშეკრულებო სამართალი, 2010, 87; Brox H., Walker W-D., Allgemeines Schuldrecht, 39. Aufl., München, 2015, §32, Rn. 7, 379; Jousseen J., Schuldrecht I, Allgemeiner Teil, 3., überarbeitete Aufl., 2015, Rn. 1172, 358.

⁵⁶ Brox H., Walker W-D., Allgemeines Schuldrecht, 39. Aufl., München, 2015, §32, Rn. 7, 379.

⁵⁷ შეად., კროფჰოლერი ი., ფლორიან ი., ჰაიდენ მ., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, თბ., 2014, ველი 4, 233.

⁵⁸ ჭეჭელაშვილი ზ., სახელშეკრულებო სამართალი, 2010, 87; Brox H., Walker W-D., Allgemeines Schuldrecht, 39. Aufl., München, 2015, §32, Rn. 7, 379.

⁵⁹ კროფჰოლერი ი., ფლორიან ი., ჰაიდენ მ., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, თბ., 2014, ველი 5, 233.

⁶⁰ იქვე.

5.1. შეპირების მიმღების (კრედიტორის) უფლება-მოვალეობები

მესამე პირის სასარგებლოდ დადებულ ხელშეკრულებაში მსჯელობის საგანია შეპირების მიმღებმა უნდა განახორციელოს კრედიტორის უფლებები თუ მესამე პირმა.⁶¹

სსკ-ის 349-ე მუხლი შეპირების მიმღებს (კრედიტორს) უფლებას ანიჭებს მოითხოვოს მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების შესრულება. მაგრამ კანონით ან ხელშეკრულებით ან ვალდებულების არსიდან შესაძლებელია გამომდინარეობდეს, რომ ასეთი უფლება აქვს მესამე პირს და არა შეპირების მიმღებს. მაშასადამე, მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების შესრულების მოთხოვნის უფლება აქვს როგორც შეპირების მიმღებს, ასევე მესამე პირს, მაგრამ აღნიშნული არ გულისხმობს შეპირების მიმღებისა და მესამე პირის უფლებების ერთდროულად რეალიზების შესაძლებლობას, ესე იგი შეპირების მიმღების მოთხოვნის უფლების განხორციელება გამორიცხავს მესამე პირის ასეთ უფლებას და - პირიქით.

სსკ-ის 349-ე მუხლის თანახმად, შეპირების მიმღები (კრედიტორი) და მოვალე მესამე პირს ანიჭებენ ხელშეკრულების შესრულების მოთხოვნის უფლებას. მაგრამ საინტერესოა, ვინ სარგებლობს ხელშეკრულებიდან წარმოშობილი დანარჩენი უფლებებით, რადგანაც ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულების დ პირველადი მოთხოვნის შეუსრულებლობის დ შემთხვევაში მეორადი მოთხოვნის საკითხი განიხილება.⁶² გერმანულ იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ვალდებულების შესრულების ნაცვლად ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება აქვს შეპირების მიმღებს. მასვე აქვს შეცილების, ხელშეკრულებიდან გასვლის, ხელშეკრულების მოშლის, მისი გაუქმების,⁶³ ნასყიდობის ფასის შემცირების მოთხოვნის უფლება.⁶⁴ მაგრამ ხელშეკრულების განმარტების გზით შესაძლებელია დადგინდეს რომ მესამე პირს შეუძლია ისარგებლოს ხელშეკრულებიდან გამომდინარე სრული უფლებებით. მაგრამ საკამათოა საკითხი იმის შესახებ, მხოლოდ შეპირების მიმღებს აქვს შეცილების უფლება თუ მესამე პირსაც.⁶⁵

შეცილების უფლება, სსკ-ის 59-ე (3) მუხლის თანახმად, აქვს „დაინტერესებულ პირს“. მართალია, ასეთ პირად ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში⁶⁶ მიიჩნევა „გარიგების მონაწილე“ და მესამე პირი, რომლის ინტერესებიც შეიძლება შეილახოს გარიგებით,⁶⁷ მაგრამ გაზიარებული უნდა იქნას პოზიცია, რომლის მიხედვითაც შეცილების უფლება აქვს ნების გამომვლენს,

⁶¹ კროფტოლერი ი., ფლორიან ი., ჰაიდენ მ., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, თბ., 2014, ველი 13, 18, 235-236.

⁶² ბიოლინგი ჰ., ლუტრინგჰაუსი პ., საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ცალკეული მოთხოვნის საფუძვლების სისტემური ანალიზი, ბრემენი-თბ., 2009, 30; მაჭარაძე მ., ხელშეკრულებიდან გასვლა და ხელშეკრულების მოშლა დ განსხვავება და სამართლებრივი შედეგები(საქართველოსა და გერმანიის სამართლის მიხედვით), ქართული სამართლის მიმოხილვა-სპეციალური გამოშვება 2008, 126.

⁶³ “Der Widerruf”.

⁶⁴ Palandt O., Grüneberg Ch., BGB, 74. Aufl, München 2015, §328, Rn., 6, 559.

⁶⁵ იხ. კერესელიძე დ., კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, თბ., 2009, 360; ზოიძე ბ., საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი I, თბ., 2002, 196; ჭანტურია ლ., შესავალი საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბ., 2000, 390.

⁶⁶ კერესელიძე დ., კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, თბ., 2009, 360; ზოიძე ბ., საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი I, თბ., 2002, 196; ჭანტურია ლ., შესავალი საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბ., 2000, 390.

⁶⁷ კერესელიძე დ., კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, თბ., 2009, 360.

ანუ უშუალოდ მას, ვინც საცილო ნება გამოავლინა.⁶⁸ ვინაიდან მესამე პირი ხელშეკრულების დასადებად ნებას არ ავლენს, ის ვერ ისარგებლებს შეცილების უფლებით.

გერმანულ იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრების თანახმად, მესამე პირისათვის შესაძლებელია ასევე, მოთხოვნის დათმობა, მაგრამ მესამე პირს ცესიის საფუძველზე არ შეიძლება გადაეცეს შეცილების უფლება, ვინაიდან ნების გამოვლენის უპირატესი დაცვის ღირსი ინტერესი აქვს თვით შეპირების მიმღებს.⁶⁹

მართალია, როგორც სსკ-ში ასევე გსკ-ში, ვალდებულების დარღვევის მომწესრიგებელი ნორმებით მოვალის მიერ ვალდებულების დარღვევისას ამით გამონვეული ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება ენიჭება კრედიტორს,⁷⁰ თუმცა ასეთი უფლებით სარგებლობით არც მესამე პირი უნდა იქნეს შეზღუდული. სხვა პირის სასარგებლოდ დაზღვევისას დამზღვევის მიერ ხელშეკრულებით დათქმული ყველა უფლება, რაც სხვა პირის სასარგებლოდაა დათქმული გადაეცემა დაზღვეულს,⁷¹ მაგრამ დაზღვეულს დაზღვევის ხელშეკრულებით მინიჭებული უფლებების უშუალოდ გამოყენება შეუძლია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ დამზღვევი მას გადასცემს სადაზღვევო მონუმბას.⁷²

სსკ-ის 350-ე (2) მუხლის შესაბამისად, მხარეს, რომელმაც ხელშეკრულებაში გააკეთა დათქმა მესამე პირის სასარგებლოდ, უფლება აქვს შეცვალოს ხელშეკრულებაში მითითებული მესამე პირი, მიუხედავად კონტრაქტის თანხმობისა. ვინაიდან, ხელშეკრულებაში მესამე პირის სასარგებლოდ დათქმას შეპირების მიმღები (კრედიტორი) ახორციელებს, სწორედ მას აქვს მესამე პირის შეცვლის უფლება. ცხადია, შეპირების მიმღებს მესამე პირის შეცვლის უფლება მანამდე აქვს ვიდრე მესამე პირი ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ შესრულებას მიიღებდეს.

თუ ხელშეკრულება სპეციალურ მითითებას არ ითვალისწინებს, ხელშეკრულების განმარტებით შეიძლება დადგინდეს, რომ ხელშეკრულების მხარეები უფლებამოსილნი არიან მესამე პირის უფლება გააუქმონ ან შეცვალონ მისი თანხმობის გარეშე. მართალია სსკ-ის 350-ე (1) მუხლის „გ“ პუნქტი ასეთ უფლებას ანიჭებს ხელშეკრულების მხარეებს, მაგრამ მესამე პირის უფლების გაუქმება ან შეცვლა მოვალეს არ უნდა შეეძლოს შეპირების მიმღების თანხმობის გარეშე, ვინაიდან მესამე პირის სასარგებლოდ დათქმას ახორციელებს შეპირების მიმღები მასვე უნდა ჰქონდეს ამ უფლების გაუქმების ან შეცვლის უფლება.

იმ შემთხვევაში თუ მესამე პირი უარს ამბობს ხელშეკრულებით შეძენილ უფლებაზე, შეპირების მიმღებს შეუძლია თვითონ მოითხოვოს ვალდებულების შესრულება თავის სასარგებლოდ, თუ ხელშეკრულებიდან ან ვალდებულების არსიდან სხვა რამ არ გამომდინარეობს.

მამასადამე, თუ ხელშეკრულება სპეციალურ მითითებას არ შეიცავს მესამე პირის უფლებების შესახებ, შეპირების მიმღები სარგებლობს ყველა იმ უფლებით და მას ეკისრება ყველა ის მოვალეობა რაც შესაძლოა ხელშეკრულებიდან გამომდინარეობდეს.

აქედან გამომდინარე, მესამე პირის სასარგებლოდ დადებულ ხელშეკრულებაში შეპირების მიმღებს უფლება აქვს მოითხოვოს მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულებით

⁶⁸ იქვე; *Palandt O., Grüneberg Ch.*, BGB, 74. Aufl, München 2015, §328, Rn., 7, 559.

⁶⁹ *Palandt O., Grüneberg Ch.*, BGB, 74. Aufl, München 2015, §328, Rn., 7, 559.

⁷⁰ სსკ-ის 394 მუხლი. (1) მოვალის მიერ ვალდებულების დარღვევისას კრედიტორს შეუძლია მოითხოვოს ამით გამონვეული ზიანის ანაზღაურება.

გსკ-ის §280. (1) თუ მოვალე არღვევს ვალდებულებით-სამართლებრივი ურთიერთობიდან გამომდინარე თავის ვალდებულებას, მაშინ კრედიტორს შეუძლია მოითხოვოს ამით გამონვეული ზიანის ანაზღაურება.

⁷¹ *ცისკაძე მ.*, ნებაყოფლობითი დაზღვევის სამართლებრივი რეგულირება, თბ., 2000, 50.

⁷² იქვე.

ბის თავის სასარგებლოდ შესრულება, მაგრამ შეპირების მიმღები ამ უფლებით სარგებლობს მანამდე, ვიდრე მესამე პირი მიიღებდეს შესრულებას. მას აქვს უფლება მესამე პირის უფლება გააუქმოს ან შეცვალოს მისი თანხმობის გარეშე. შეპირების მიმღებსვე აქვს მესამე პირის შეცვლის უფლება. ცხადია, შეპირების მიმღებს მესამე პირის შეცვლის უფლება მანამდე აქვს ვიდრე მესამე პირი ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ შესრულებას მიიღებდეს. შესრულების მიღების შემდგომ შეპირების მიმღებს მესამე პირის შეცვლა ან მისი უფლების გაუქმება უნდა შეეძლოს მხოლოდ მაშინ თუ საამისოდ არსებობს პატივისცემის საფუძველი. თუ რა ჩაითვლება პატივისცემად საფუძველად ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში საქმის გარემოებებიდან გამომდინარე უნდა დადგინდეს. შეპირების მიმღებს ასევე უფლება აქვს განახორციელოს ხელშეკრულებიდან გამომდინარე მეორეული მოთხოვნები. მაგრამ აღნიშნული უფლებებით შეპირების მიმღები მხოლოდ იმ შემთხვევაში ისარგებლებს, თუ ხელშეკრულებით, კანონით ან ვალდებულების არსით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.

მესამე პირის სასარგებლოდ დადებულ ხელშეკრულებაში შეცილების უფლების მქონე პირი შეიძლება იყოს, როგორც შეპირების მიმღები ასევე მოვალე, მაგრამ არა მესამე პირი.

შეპირების მიმღებს რჩება ყველა ის მოვალეობა, რაც ხელშეკრულებიდან გამომდინარეობს, თუმცა თუ მესამე პირს უკვე მიღებული აქვს ხელშეკრულებით გათვალისწინებული შესრულება, ხოლო სადავოობის შემთხვევაში სახელშეკრულებო ურთიერთობის დასრულება ითვალისწინებს მიღებული შესრულებისა და სარგებლის უკან დაბრუნების ვალდებულებას, ცხადია, ასეთი ვალდებულება ექნება მესამე პირს და არა შეპირების მიმღებს.

თუ მესამე პირი უარს არ ამბობს ხელშეკრულებით შეძენილ უფლებაზე, შეპირების მიმღებს მხოლოდ მესამე პირის თანხმობით უნდა შეეძლოს ხელშეკრულების შესრულების, ხოლო მისი შეუსრულებლობის შემთხვევაში მეორეული უფლებებით სარგებლობა.⁷³ ვინაიდან, გაუმართლებელია მესამე პირების სამართლებრივი მდგომარეობა მუდმივად კითხვის ნიშნის ქვეშ იყოს და შეპირების მიმღების ნება განსაზღვრავდეს მისი უფლების არსებობა არარსებობის საკითხს. მართალია მესამე პირი ამ უკანასკნელის ნების საფუძველზე იძენს ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ შესრულებას, მაგრამ ვინაიდან შეპირების მიმღები ასეთ ნებას ავლენს, ეს ნება თავისივე მბოჭველიცაა. ამავდროულად, შეპირების მიმღებს მხოლოდ მაშინ უნდა ჰქონდეს უფლება თავის სასარგებლოდ ვალდებულების შესრულების მოთხოვნისა, თუ მესამე პირი უარს იტყვის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული შესრულების მიღებაზე, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ ვალდებულების არსიდან სხვა რამ არ გამომდინარეობს,

მაშასადამე, მესამე პირის თანხმობის გარეშე შეპირების მიმღებს/კრედიტორს მხოლოდ მაშინ უნდა ჰქონდეს უფლება მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულებიდან წარმოშობილი უფლებებით ისარგებლოს, თუ მესამე პირი უარს ამბობს ხელშეკრულებით შეძენილ უფლებაზე ან თუ მესამე პირს მოვალისაგან ვალდებულების შესრულების დამოუკიდებლად მოთხოვნის უფლება არ გააჩნია.

5.2. მოვალის უფლება-მოვალეობები

უპირველესი ვალდებულება რაც მოვალეს მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულებიდან წარმოეშობა, შეპირების მიმღების ან მესამე პირის სასარგებლოდ ვალდებულების შესრულებაა. მოვალემ ვალდებულება მესამე პირის ან შეპირების მიმღების სასარგებლოდ ამ უკანასკნელის მითითების შესაბამისად უნდა განახორციელოს.

⁷³ კროფტოლერი ი., ფლორიან ი., ჰაიდენ მ., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, თბ., 2014, ველი 18, 236.

გსკ-ისაგან განსხვავებით, სსკ კონკრეტულად არ უთითებს თუ რა უფლებები გააჩნია მოვალეს მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულებიდან გამომდინარე.

გსკ-ის 334-ე პარაგრაფის შესაბამისად, მოვალეს ხელშეკრულებიდან გამომდინარე შესაგებელი ეკუთვნის მესამე პირის მიმართაც. მაგრამ მეორადი მოთხოვნის უფლებების განხორციელების მოთხოვნის უფლება მოვალეს აქვს შეპირების მიმღებისაგან,⁷⁴ იქიდან გამომდინარე, რომ მესამე პირს არ ეხება სახელშეკრულებო ვალდებულებები მას არც მეორადი მოთხოვნიდან გამომდინარე უნდა დაეკისროს პასუხისმგებლობა.⁷⁵ მაგრამ სადისკუსიოა საკითხი, ვის მიმართ აქვს მოვალეს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება, მესამე პირის მიერ შესრულების მიღების ვადის გადაცილებისას. რაც ქვემოთ იქნება განხილული.

მართალია, სსკ-ის 350-ე (1), (2) მუხლი მხარეთა უფლებამოსილებად განიხილავს მესამე პირის უფლების გაუქმების ან შეცვლის უფლებას, მაგრამ მოვალეს აღნიშნული უფლების განხორციელების შესაძლებლობა არ უნდა მიეცეს შეპირების მიმღების თანხმობის გარეშე. ვინაიდან მესამე პირის სასარგებლოდ დათქმას ახორციელებს შეპირების მიმღები მას აქვს ხელშეკრულების ადრესატის მიმართ შესრულების ინტერესი. ამიტომ მესამე პირის უფლების გაუქმების ან შეცვლის უფლებით მოვალის აღჭურვა გაუმართლებელი სახელშეკრულებო ტვირთია შეპირების მიმღებისათვის, რომელსაც შესრულების ღირსი ინტერესი გააჩნია.

6. დამოუკიდებელი მოთხოვნით მესამე პირის უფლება-მოვალეობები

6.1. დამოუკიდებელი მოთხოვნით მესამე პირის უფლება-მოვალეობები მოვალის მიმართ

სსკ-ის 349-ე მუხლის თანახმად, მესამე პირი ხელშეკრულებიდან იძენს მხოლოდ შესრულების მოთხოვნის უფლებას. გერმანულ იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ვალდებულების შეუსრულებლობის ან არაჯეროვანი შესრულებისას მესამე პირს უფლება არა აქვს შესრულების ნაცვლად მოითხოვოს ზიანის ანაზღაურება⁷⁶ და ხელშეკრულებიდან გასვლა.⁷⁷ მაგრამ ხელშეკრულების განმარტებისას შესაძლოა დადგინდეს, რომ მესამე პირი ასეთი უფლებებითაც სარგებლობს. გერმანული სასამართლო პრაქტიკა მონიშნავს, რომ გარიგების საფუძვლის ცვლილებისას (დარღვევისას)⁷⁸ მესამე პირს შეუძლია მოითხოვოს ხელშეკრულების მისადაგება შეცვლილი გარემოებებისადმი.⁷⁹ თუ მესამე პირი შეცვლილი გარემოებებისადმი ხელშეკრულების მისადაგების მოთხოვნის უფლებით სარგებლობს, მაშინ უნდა ითქვას, რომ მას ხელშეკრულებიდან გასვლის მოთხოვნის უფლებაც აქვს, ვინაიდან სსკ-ის 398-ე მუხლის მესამე ნაწილის თანახმად, შეცვლილი გარემოებებისადმი ხელშეკრულების მისადაგება არის უპირატესად განსახორციელებელი მოთხოვნა, ხოლო მეორეული უფლება ხელშეკრულებიდან გასვლაა.⁸⁰

⁷⁴ კროფჰოლერი ი., ფლორიან ი., ჰაიდენ მ., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, თბ., 2014, ველი 14-15, 235.

⁷⁵ იქვე, ველი 15, 235.

⁷⁶ §281 ff. BGB

⁷⁷ Palandt O., Grüneberg Ch., BGB, 74. Aufl, München 2015, §328, Rn., 5, 559.

⁷⁸ “Die Störung der Geschäftsgrundlage”.

⁷⁹ Palandt O., Grüneberg Ch., BGB, 74. Aufl, München 2015, §328, Rn., 5, 559.

⁸⁰ სსკ-ის 398 (3) მუხლი. მხარეები ჯერ უნდა შეეცადონ, რომ ხელშეკრულება მიუსადაგონ შეცვლილ

როდესაც მესამე პირი ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ შესრულებას მიიღებს, ამ მომენტიდან მას უნდა მიენიჭოს უფლება ისარგებლოს იმ უფლებით რაც კრედიტორს შეუძლია განახორციელოს მოვალის მიმართ, ვინაიდან, მესამე პირი ხელშეკრულებით გათვალისწინებული შესრულების გადაცემით იძენს კრედიტორის უფლებებს მოვალის მიმართ. მაგრამ როგორც ზემოთ აღინიშნა, მესამე პირი ვერ ისარგებლებს შეცილების უფლებით. ამასთანავე, მესამე პირზე არ გადადის ის მოვალეობები, რაც შესაძლებელია გათვალისწინებული იყოს ხელშეკრულებით, ვინაიდან, მესამე პირის მავალდებულებელ ხელშეკრულებას სსკ არ ითვალისწინებს.

საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ განმარტა, რომ მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული გარიგების შინაარსიდან გამომდინარე, შესრულების მოთხოვნის მქონე მესამე პირი ხელშეკრულების კრედიტორი იყო.⁸¹ მართალია, მესამე პირთა სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების დეფინიციიდან გამომდინარე, ხელშეკრულების შესრულების მოთხოვნის უფლება კრედიტორთან ერთად აქვს მესამე პირსაც, ვის სასარგებლოდაც დადებულია გარიგება, მაგრამ აღნიშნული ისე არ უნდა იქნეს გაგებული რომ მესამე პირი ხელშეკრულებაში კრედიტორის ადგილს იკავებს და ცვლის მას, უბრალოდ მასზე გადადის ის უფლებები, რაც ვალდებულების შესრულების მოთხოვნასთან და მის დარღვევასთანაა დაკავშირებული.⁸²

ვალდებულების დარღვევის შემთხვევაში მესამე პირს უფლება აქვს ვალდებულებების შესრულების ნაცვლად მოითხოვოს ზიანის ანაზღაურება,⁸³ მაშასადამე, მესამე პირს აქვს შემპირების მიმართ სარჩელის წარდგენის უფლება,⁸⁴ მაგრამ ის არ სარგებლობს ყველა იმ უფლებით, რაც შეპირების მიმღებს შესაძლოა გააჩნდეს ხელშეკრულებიდან გამომდინარე.

ამასთანავე, მესამე პირი მხოლოდ მას შემდეგ ისარგებლებს ხელშეკრულების შესრულების, ხოლო მისი დარღვევის შემთხვევაში, მეორეული მოთხოვნის უფლებებით თუ ის ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ შესრულებას მიიღებს.

საკასაციო სასამართლოს განმარტების თანახმად, სსკ-ის 350-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის შესაბამისად, მესამე პირის სასარგებლოდ ხელშეკრულების დადებისას, იმ შემთხვევაში, თუ ხელშეკრულებაში არ არსებობს სპეციალური დათქმა, სასამართლოს შეფასების საგანია მესამე პირისათვის როგორც უფლების წარმოშობის, ისე მისი შეცვლის ან გაუქმების დადგენა.⁸⁵ აღნიშნულიდან გამომდინარე, თუ ხელშეკრულებაში პირდაპირ არ არის მითითებული შეპირების მიმღების ან მესამე პირის უფლებები, ხელშეკრულების არსიდან გამომდინარე უნდა დადგინდეს რა უფლებით სარგებლობს მესამე პირი.

გარემოებებს. თუკი შეუძლებელია ხელშეკრულების მისადაგება შეცვლილი გარემოებებისადმი, ან მეორე მხარე ამას არ ეთანხმება, მაშინ იმ მხარეს, რომლის ინტერესებიც დაირღვა, შეუძლია უარი თქვას ხელშეკრულებაზე.

⁸¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 13 მაისის №ას-274-262-2015 განჩინება.

⁸² შეად., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციული და სხვა კატეგორიის საქმეთა პალატის 2003 წლის 9 ოქტომბრის № 3გ-ად-185-კ-03 განჩინება.

⁸³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციული და სხვა კატეგორიის საქმეთა პალატის 2003 წლის 16 აპრილის №3გ-ად-537-კ-02 გადაწყვეტილება.

⁸⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2001 წლის 2 ნოემბრის №3კ/804-01 განჩინება; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციული და სხვა კატეგორიის საქმეთა პალატის 2003 წლის 16 აპრილის №3გ-ად-537-კ-02 გადაწყვეტილება.

⁸⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 29 ივლისის №ას-796-850-2011 გადაწყვეტილება.

მართალია, მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულებით მესამე პირს არ ეკისრება მოვალეობები, მაგრამ როდესაც მესამე პირი უარს ამბობს ხელშეკრულებით შექმნილ უფლებაზე საინტერესო საკითხი, ვინ უნდა აანაზღაუროს ის ზიანი, რომელიც მიადგა მოვალეს შესრულებული ვალდებულების მიღების ვადის გადაცილების გამო.⁸⁶ სსკ-ის 390-ე მუხლის თანახმად, კრედიტორის მიერ ვადის გადაცილებად ითვლება თუ ის არ იღებს მისთვის შემოთავაზებულ შესრულებას რომლის ვადაც დამდგარია. ამ შემთხვევაში შეთავაზებულ შესრულებაზე უარი შესაძლოა სწორედ ხელშეკრულებით შექმნილი უფლებაზე უარია.

გსკ-ის 333-ე პარაგრაფის შესაბამისად, თუ მესამე პირი შემპირებლის მიმართ უარს ამბობს ხელშეკრულებიდან გამომდინარე უფლებაზე, მაშინ მიიჩნევა, რომ ეს უფლება არ ყოფილა შექმნილი. შესაბამისად, მოვალის წინაშე ზიანის ანაზღაურებაზე ვალდებული პირი იქნება კრედიტორი (შეპირების მიმღები). ამიტომ ამ საკითხის გადაწყვეტა გერმანულ სამართალში სირთულე არ არის. მაგრამ სსკ მესამე პირის მიერ ხელშეკრულებით შექმნილ უფლებაზე უარის თქმის შემთხვევაში ანალოგიურ მონესრიგებას არ ითვალისწინებს. სსკ-ის 351-ე მუხლის თანახმად, თუ მესამე პირი უარს ამბობს ხელშეკრულებით შექმნილ უფლებაზე, მაშინ კრედიტორს შეუძლია თვითონ მოითხოვოს ვალდებულების შესრულება, თუ ხელშეკრულებიდან ან ვალდებულების არსიდან სხვა რამ არ გამომდინარეობს. აღნიშნულ ნორმაში მეტი სიცხადისათვის მნიშვნელოვანია მითითებული იქნეს, რომ ასეთ შემთხვევაში კრედიტორს შეუძლია „თავის სასარგებლოდ“ მოითხოვოს ვალდებულების შესრულება.⁸⁷ აქედან გამომდინარე, მიზანშეწონილია სსკ-ის 351-ე მუხლი ჩამოყალიბდეს შემდეგი რედაქციით: „თუ მესამე პირი უარს ამბობს ხელშეკრულებით შექმნილ უფლებაზე, მაშინ კრედიტორს შეუძლია თავის სასარგებლოდ მოითხოვოს ვალდებულების შესრულება, თუ ხელშეკრულებიდან ან ვალდებულების არსიდან სხვა რამ არ გამომდინარეობს“.

როდესაც მესამე პირს ხელშეკრულებაში დამოუკიდებელი მოთხოვნის უფლება გააჩნია ეს უფლება არ გულისხმობს მხოლოდ ხელშეკრულების შესრულების მოთხოვნის უფლებას და ის ფართოდ უნდა განიმარტოს. მესამე პირის სარგებლობს თითქმის იმ ყველა უფლებით, რაც შესაძლოა ვალდებულების შესრულების მოთხოვნას უკავშირდებოდეს. როგორცაა სარჩელის აღძვრის, ზიანის ანაზღაურების, ხელშეკრულებიდან გასვლის, ხელშეკრულების მოშლის, მისი შეწყვეტის მოთხოვნის უფლება. მაგრამ მესამე პირი ვერ ისარგებლებს შეცილების უფლებით, ვინაიდან ის ხელშეკრულების დასადებად ნებას არ ავლენს, ვერც შეცილების უფლების მქონე პირად განიხილება.

ამდენად, მესამე პირს აქვს მხოლოდ ცალკეული უფლებები, დანარჩენი უფლებები და ასევე მოვალეობები შეპირების მიმღებს რჩება.⁸⁸

6.2. დამოუკიდებელი მოთხოვნით მესამე პირის უფლება-მოვალეობები შეპირების მიმღების მიმართ

სსკ არ უთითებს რა უფლებები გააჩნია მესამე პირს შეპირების მიმღების მიმართ.

მესამე პირის უფლებები როგორც შეპირების მიმღების ასევე მოვალის მიმართ ხელშეკრულების არსიდან გამომდინარე უნდა დადგინდეს.

⁸⁶ იხ. სსკ-ის 390-ე 393-ე მუხლები.

⁸⁷ იხ. *ჭეჭელაშვილი ზ.*, სახელშეკრულებო სამართალი, თბ., 2010, 90.

⁸⁸ *Jürgen H.*, Der echte Vertrag zugunsten Dritter als Rechtsgeschäft zur Übertragung einer Forderung, Münster, 1983, 17.

სსკ-ის 351-ე მუხლი მესამე პირს უფლებას ანიჭებს უარი თქვას ხელშეკრულებით შეძენილ უფლებაზე. მესამე პირს ხელშეკრულებიდან გამომდინარე უფლებაზე უარის თქმის უფლება აქვს გერმანულ სამართალშიც.⁸⁹ მესამე პირის უარი უფლებაზე არის ცალმხრივი ნების გამოვლენა, რომლის ნამდვილობისათვის აუცილებელია ამ ნების გამოვლენის მიღება ადრესატის მიერ.⁹⁰ მაგრამ სსკ არ განსაზღვრავს ვის მიმართ უნდა იქნას მესამე პირის მიერ უარი გაცხადებული, ვინ არის მესამე პირის უარის ადრესატი.

გამოთქმულია მოსაზრება რომლის მიხედვითაც განცხადება მესამე პირმა, როგორც წესი, უნდა გააკეთოს მოვალის მიმართ, რადგან სწორედ მოვალე ახორციელებს შესრულებას მის სასარგებლოდ.⁹¹ აღნიშნული მსჯელობა გამართლებულია ვალდებულების შესრულების ზოგადი პრინციპიდან გამომდინარე, ვინაიდან მოვალემ უნდა იცოდეს ვის მიმართ უნდა შეასრულოს ვალდებულება. მაგრამ მესამე პირის სასარგებლოდ დადებულ ხელშეკრულებაში მნიშვნელოვანია ხელშეკრულებით შეძენილ უფლებაზე უარი მესამე პირის მიერ შეპირების მიმღების წინაშე იქნეს გაცხადებული, რადგან სწორედ ის ახორციელებს მესამე პირის სასარგებლოდ დათქმას და მასვე აქვს მესამე პირის შეცვლის უფლება. ამიტომ პირველ რიგში შეპირების მიმღებმა უნდა იცოდეს მიიღებს თუ არა შესრულებას მესამე პირი. ვინაიდან, მესამე პირის მიერ შესრულების მიღებაზე უარის თქმის შემთხვევაში, მოვალის მიერ შეთავაზებული შესრულების მიღების ვადის გადაცილებისათვის პასუხისმგებლობა კრედიტორს დაეკისრება, სახელშეკრულებო სამართლიანობის პრინციპიდან გამომდინარე მიზანშეწონილია მესამე პირის უარის ადრესატად განხილული იქნეს შეპირების მიმღები.

სსკ არ განსაზღვრავს ასევე, მესამე პირის მიერ უარის თქმის ვადასა და ფორმას. მესამე პირის მიერ უარის თქმის შემთხვევაში მიზანშეწონილია სსკ მინიმუმ გონივრულ ვადაზე მიუთითებდეს, რათა ხელშეკრულების მხარეებმა დროულად განსაზღვრონ მოსალოდნელი შედეგები. რაც შეეხება უარის ფორმას, თუ უფლების შეძენისათვის გათვალისწინებული იყო რაიმე ფორმის დაცვა, მაშინ ეს ფორმა დაცული უნდა იქნეს უარის თქმის შემთხვევაშიც.⁹²

ამრიგად, სსკ ვერ აწესრიგებს და დაუდგენელია როდის ჩაითვლება მესამე პირის მიერ გამოვლენილი ნება ხელშეკრულებით შეძენილ უფლებაზე უარის თქმის შესახებ ნამდვილად. ეს ყოველივე კი სსკ-ის 351-ე მუხლის პრაქტიკულ და სამართლებრივ ღირებულებას ამცირებს.

მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული დაზღვევის ხელშეკრულებიდან გამომდინარე, მხოლოდ დაზღვევის ხელშეკრულების დადება არ არის საკმარისი დაზღვეულის უფლებების რეალიზაციისათვის და მის საფუძველს მხოლოდ დაზღვევის მონუმობის გადაცემა წარმოადგენს.⁹³

მესამე პირს სავალდებულო დაზღვევაში კრედიტორის მიმართ წარმოეშობა მისი მოვალეობის ანგარიშის მოთხოვნის უფლება. ხოლო თუ დამზღვევემა არ შეასრულა თავისი ვალდებულება ან არასათანადოდ შეასრულა იგი, მესამე პირს უფლება აქვს სასამართლო წესით მოსთხოვოს დამზღვევეს დაზღვევის განხორციელება. ხოლო დამზღვევის მიერ ხელშეკრულების არდადების ან არასათანადო პირობებით დადებს შემთხვევაში დაზღვეულს (მესამე პირს) დამზღვევისაგან (კრედიტორი) წარმოეშობა ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება.⁹⁴

⁸⁹ *Jürgen H., Der echte Vertrag zugunsten Dritter als Rechtsgeschäft zur Übertragung einer Forderung.* Münster, 1983, 14.

⁹⁰ *ჭანტურია ლ.,* საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, 2001, 228.

⁹¹ იქვე.

⁹² იქვე.

⁹³ *ცისკაძე მ.,* ნებაყოფლობითი დაზღვევის სამართლებრივი რეგულირება, თბ., 2000, 51.

⁹⁴ იქვე.

IV. დასკვნა

მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულება ემსახურება სამოქალაქო ბრუნვის გამარტივებას ვინაიდან, მის საფუძველზე შესაძლებელია მესამე პირმა ხელშეკრულების მონაწილეობის გარეშე მიიღოს ხელშეკრულებით გათვალისწინებული შესრულება.

მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების საგანი ხელშეკრულების ტიპის მიხედვით განისაზღვრება. მაგრამ რომელ სახესაც არ უნდა განეკუთვნებოდეს ხელშეკრულება მისი საგანი ყოველთვის იქნება მესამე პირისათვის ამა თუ იმ უფლების გადაცემა. მაგრამ თუ ხელშეკრულებაში პირდაპირ არ არის მითითებული რომ ხელშეკრულებით გათვალისწინებული შესრულება მესამე პირს უნდა გადაეცეს, ხელშეკრულების საგანში დასაშვებია მითითებული არ იქნეს მესამე პირისათვის უფლების გადაცემის შესახებ.

მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულება ხელშეკრულების ცალკე სახე არ არის. მესამე პირის სასარგებლოდ შეიძლება დაიდოს ნებისმიერი ტიპური და ატიპური ხელშეკრულება, (ნასყიდობა, ქირავნობა, იჯარა, ნარდობა და ა.შ.), მათ შორის საჯაროსამართლებრივი ხელშეკრულება.

მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულება არის არა სამმხრივი, არამედ, ორმხრივი ხელშეკრულება.

მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების ფორმის მიმართ მოქმედებს საერთო წესები.

მესამე პირის სასარგებლოდ დადებულად არ მიიჩნევა ყველა ის ხელშეკრულება, სადაც სამი პირი მონაწილეობს. დამოუკიდებელი მოთხოვნით მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების არსი იმაში გამოიხატება, რომ შეპირების მიმღები და მოვალე მესამე პირს ანიჭებენ მოთხოვნის უფლებას. ამ ხელშეკრულების შესრულება შეიძლება მოითხოვოს როგორც შეპირების მიმღებმა, ასევე მესამე პირმა, რომლის სასარგებლოდაც დაიდო ხელშეკრულება. აღნიშნული არ გულისხმობს შეპირების მიმღებისა და მესამე პირის უფლების ერთდროულად რეალიზების შესაძლებლობას. შეპირების მიმღების მოთხოვნის უფლების განხორციელება გამორიცხავს მესამე პირის ასეთ უფლებას და – პირიქით.

დამოუკიდებელი მოთხოვნით მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ მესამე პირი არ არის ხელშეკრულების მხარე, ის ნებას არ ავლენს ხელშეკრულების დასადებად, მაშასადამე, ხელშეკრულების დადებაში მონაწილეობის გარეშე იძენს ამ ხელშეკრულებიდან მოთხოვნის უფლებას. მისი მოთხოვნის საფუძველი ორ სხვა პირს შორის დადებული ხელშეკრულებაა.

როდესაც მესამე პირს ხელშეკრულებაში დამოუკიდებელი მოთხოვნის უფლება გააჩნია ეს უფლება არ გულისხმობს მხოლოდ ხელშეკრულების შესრულების მოთხოვნის უფლებას და ის ფართოდ უნდა განიმარტოს. მესამე პირი სარგებლობს თითქმის იმ ყველა უფლებით, რაც შესაძლოა ვალდებულების შესრულების მოთხოვნას უკავშირდებოდეს. როგორცაა სარჩელის აღძვრის, ზიანის ანაზღაურების, ხელშეკრულებიდან გასვლის, ხელშეკრულების მოშლის, მისი შეწყვეტის მოთხოვნის უფლება. მაგრამ მესამე პირი ვერ ისარგებლებს შეცილების უფლებით, ვინაიდან ის ხელშეკრულების დასადებად ნებას არ ავლენს, ვერც შეცილების უფლების მქონე პირად განიხილება. ესე იგი შეცილების უფლების მქონე პირი შეიძლება იყოს, როგორც შეპირების მიმღები ასევე მოვალე, მაგრამ არა მესამე პირი.

მესამე პირის მიერ უფლების შექმნის საკითხის განსაზღვრა ნიშნავს იმის დადგენას, ხელშეკრულება დამოუკიდებელი მოთხოვნით მესამე პირის სასარგებლოდაა დადებული თუ არა.

მესამე პირს აქვს მხოლოდ ცალკეული უფლებები, დანარჩენი უფლებები და ასევე მოვალეობები შეპირების მიმღებს რჩება.

თუ ხელშეკრულება სპეციალურ მითითებას არ შეიცავს მესამე პირის უფლებების შესახებ, შეპირების მიმღები სარგებლობს ყველა იმ უფლებით და მას ეკისრება ყველა ის მოვალეობა რაც შესაძლოა ხელშეკრულებიდან გამომდინარეობდეს.

მესამე პირის სასარგებლოდ დადებულ ხელშეკრულებაში შეპირების მიმღებს უფლება აქვს მოითხოვოს მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების თავის სასარგებლოდ შესრულება, მაგრამ კრედიტორი ამ უფლებით სარგებლობს მანამდე, ვიდრე მესამე პირი მიიღებდეს შესრულებას. მას აქვს უფლება მესამე პირის უფლება გააუქმოს ან შეცვალოს მისი თანხმობის გარეშე. ცხადია, შეპირების მიმღებს მესამე პირის შეცვლის უფლება მანამდე აქვს ვიდრე მესამე პირი ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ შესრულებას მიიღებდეს. შესრულების მიღების შემდგომ შეპირების მიმღებს მესამე პირის შეცვლა ან მისი უფლების გაუქმება უნდა შეეძლოს მხოლოდ მაშინ თუ საამისოდ არსებობს პატივსაღები საფუძველი. თუ რა ჩაითვლება პატივსაღებ საფუძველად ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში საქმის გარემოებებიდან გამომდინარე უნდა დადგინდეს. შეპირების მიმღებს ასევე უფლება აქვს განახორციელოს ხელშეკრულებიდან გამომდინარე მეორეული მოთხოვნები. მაგრამ აღნიშნული უფლებებით შეპირების მიმღები მხოლოდ იმ შემთხვევაში ისარგებლებს, თუ ხელშეკრულებით, კანონით ან ვალდებულების არსით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.

მესამე პირის თანხმობის გარეშე შეპირების მიმღებს მხოლოდ მაშინ უნდა ჰქონდეს უფლება მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულებიდან წარმოშობილი უფლებებით ისარგებლოს, თუ მესამე პირი უარს ამბობს ხელშეკრულებით შეძენილ უფლებაზე ან თუ მესამე პირს მოვალისაგან ვალდებულების შესრულების დამოუკიდებლად მოთხოვნის უფლება არ გააჩნია.

მიზანშეწონილია, სსკ-ის 351-ე მუხლი ჩამოყალიბდეს შემდეგი რედაქციით: „თუ მესამე პირი უარს ამბობს ხელშეკრულებით შეძენილ უფლებაზე, მაშინ კრედიტორს შეუძლია თავის სასარგებლოდ მოითხოვოს ვალდებულების შესრულება, თუ ხელშეკრულებიდან ან ვალდებულების არსიდან სხვა რამ არ გამომდინარეობს“.

სახელშეკრულებო სამართლიანობის პრინციპიდან გამომდინარე მიზანშეწონილია, უფლების შექენაზე მესამე პირის უარის ადრესატად განხილული იქნეს შეპირების მიმღები.